

РОЗДІЛ V. МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ: ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

УДК 378.4:37.03:005.95-051:338.48 (100) (560+477)

Л. С. Левченко, М. М. Чикалова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються зміст, форми та методи підготовки менеджерів міжнародного туризму у вищих навчальних закладах. Схарактеризовано понятійно-термінологічний апарат. Розкрито та схарактеризовано основні етапи становлення і розвитку туристської освіти. Проаналізовано основні організаційно-педагогічні умови підготовки спеціалістів для сфери туризму.

Ключові слова: професійна підготовка, менеджер міжнародного туризму, туристська освіта, організаційно-педагогічні умови фахової підготовки.

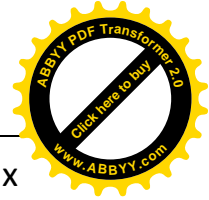
Постановка проблеми. Епоха глобальних змін фактично ліквідувала кордони, а вступ України в світове співтовариство посприяв розширенню міжнародних контактів, у тому числі й завдяки туристським комунікаціям. Це, в свою чергу, стало вагомим чинником для зміни соціальних орієнтирів, стилю життя, формуючи відповідні запити до підготовки кадрів, які були б конкурентоспроможними й задовольняли сучасні потреби держави.

З кожним роком освіта та підготовка кадрів у сфері туризму набувають все більшої ваги, оскільки туризм належить до високотехнологічної та контактної сфери, яка перебуває у постійному динамічному розвитку, внаслідок чого кадри цієї сфери мають бути добре освіченими, комунікабельними, якісно професійно підготовленими, володіти навичками й технікою іншомовного спілкування, чітко уявляти собі саму природу та сутність туризму.

Аналіз наукових досліджень показує, що проблема визначення змісту професійного туристського навчання посідає провідне місце в працях зарубіжних авторів, зокрема: R. McIntosh, W. Catesby, J. Ritchie, A. Holden, Д. В. Єрмилової, В. О. Квартальнова; вітчизняних В. І. Цибуха, В. К. Федорченка, Н. А. Фоменка, Л. В. Кнодель та інших.

Мета статті – проаналізувати зміст, форми та методи підготовки менеджерів міжнародного туризму у вищій школі, основні організаційно-педагогічні умови підготовки спеціалістів для сфери туризму.

Виклад основного матеріалу. Будь-які економічні чи політичні зміни в житті країни вимагають необхідності створення нових чи регулярного оновлення існуючих освітніх програм, вмінь та навичок, необхідних у туристській діяльності.

Невпинне зростання туристських потоків потребує наявності єдиних професійних кваліфікацій туристської діяльності, а саме: ґрунтовні знання мови, культурної та історичної спадщини, маркетингу, середовища туристичного бізнесу та туристичних ринків світу, міжнародних інформаційних систем в туризмі, економічної, правової та соціальної сфери країн-партнерів тощо. Така багатостороння освіта дає змогу фахівцеві приймати не лише оперативні, а й стратегічні рішення в практичній діяльності, робить його конкурентноспроможним, краще підготовленим до умов роботи в сфері індустрії гостинності.

Специфічною рисою сучасної освітньої системи у галузі міжнародного туризму є можливість вибору типу освітнього закладу, а також змісту, форм та методів організації навчального процесу. Важлива роль у здійсненні професійної освіти належить регіональним освітнім системам.

У цій галузі саме людський фактор був, є і буде більш значущим, аніж будь-які новітні технології чи теорії в індустрії гостинності, а підготовка фахівців для сфери туризму з урахуванням потреб ринку є актуальною проблемою педагогіки.

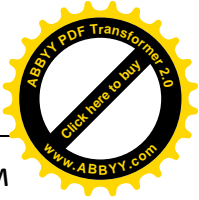
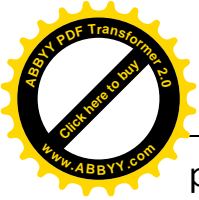
Професійна туристська освіта порівняно недавно увійшла до проблемного поля педагогічних досліджень, проте вже на сьогоднішній день є відчутні результати:

- співпраця зацікавлених сторін у сфері педагогічної діяльності (залучення практиків сфери туристичного бізнесу до проведення практичних та лекційних занять зі студентами);
- дослідження в галузі створення соціально-педагогічної моделі підготовки фахівців для індустрії гостинності;
- розробка та впровадження різноманітних навчальних програм, методичних рекомендацій, стандартів туристської освіти тощо.

Проте, й досі існує цілий ряд протиріч та недосконалостей у системі професійної туристської освіти України. Одним із шляхів удосконалення системи підготовки фахівців для сфери індустрії гостинності є запозичення та впровадження досвіду зарубіжних навчальних закладів розвинутих країн з урахуванням територіальних та культурних особливостей нашої держави.

Освіта в туризмі традиційно базувалася на розвитку аналітичного мислення у студентів з метою розуміння концептуальних проблем.

Як навчити студентів – майбутніх фахівців сфери туризму – простим речам, таким як орієнтованість на клієнта, утримання іміджу своєї професії, стратегічне мислення, здатність самостійно приймати адекватні рішення, вміння спілкуватися не лише грамотно, а й з урахуванням культурних особливостей різних народів, розуміння того, що теорія і практика – це

різні сфери, які не можуть існувати окремо одне від одного, та багатьом іншим? Відповіді на ці та інші питання може дати лише відповідність змісту програм навчання вимогам майбутньої професійної діяльності. Специфіка якісної підготовки висококваліфікованих фахівців сфери туризму полягає в тому, що основний акцент потрібно робити на взаємопоєднанні теоретичних курсів з практичною діяльністю. Значну частину навчального часу слід присвятити тривалому стажуванню на робочих місцях, оскільки в туристській індустрії людина і людський фактор має значно більше значення, аніж сучасні мультимедійні засоби чи найновіші теорії індустрії гостинності. І, звичайно ж, у жодному випадку не можна відмовлятися від світового досвіду та стандартів провідних країн, задіяних у сфері туризму.

У процесі направлення кращих студентів вузу на стажування та виробничу практику за межі нашої держави доводиться постійно вирішувати ряд проблем з так званими «підводними каменями» саме в плані професійної підготовки, коли навіть для тих, хто швидко адаптується до нових умов, потрібен певний час, щоб їх робота стала результативною. У час мобільності та швидких змін цей період адаптації повинен бути зведений до мінімуму, а для цього й потрібно виховувати фахівців відповідно до світових вимог та стандартів туристської індустрії.

На результати педагогічного процесу впливає цілий комплекс зовнішніх та внутрішніх факторів, а саме: формування навчальних планів, забезпечення інформаційною культурою та засобами навчання, застосування сучасних методик та технологій навчання, а також суб'єктивні фактори: якісний склад педагогічних працівників та тих, хто навчається. Бажаний результат визначається нормами, освітніми стандартами відповідної спеціальності.

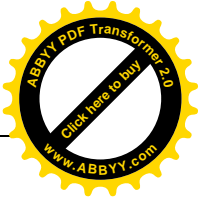
Професійна підготовка менеджерів міжнародного туризму, як і будь-якої іншої спеціальності, проводиться у відповідності до освітніх стандартів.

Стандарти вищої освіти є підставою, на якій базується оцінювання якості наданої вищої освіти та якості отриманої професійної підготовки, незалежно від форми власності, навчання, типу та рівня акредитації навчального закладу.

Після закінчення вищого навчального закладу та захисту випускної кваліфікаційної роботи випускник отримує кваліфікацію за певною спеціальністю та диплом відповідного зразка.

Спеціальність «Туризм» включає в себе такі спеціалізації:

- міжнародний туризм;
- внутрішній туризм;
- зелений (сільський) туризм;

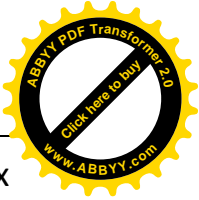
- менеджмент туристичної індустрії;
- екскурсійна та музейна діяльність;
- інформаційні технології в туризмі;
- маркетинг туризму;
- спортивно-оздоровчий туризм тощо.

Необхідність проведення навчального процесу у відповідності до єдиних освітніх галузевих стандартів туристичної освіти підтримує більшість науковців та викладачів, адже стандарти потрібні для проведення сертифікації фахівців, атестації випускників вищих навчальних закладів, ліцензування та акредитації закладів освіти.

Проте, реальністю є і факт, що стандарти вищої освіти націлюють на повторення матеріалу, вивченого у середній школі, що, на нашу думку, має більше негативного, аніж позитивного, оскільки при повторенні елементарного матеріалу зменшується кількість навчальних годин, виділених на фахову підготовку студента. Ці години, до речі, немалої кількості, доцільно спрямувати на ті навчальні дисципліни, які дієво допоможуть майбутньому фахівцеві у його професійній діяльності. У зв'язку із зазначеною проблемою варто переглянути необхідність вивчення студентами певного переліку учбових дисциплін у вищих навчальних закладах й визначити ті курси, які доцільно ввести до галузевих стандартів вищої освіти з метою формування особистості й виховання фахівця сучасності.

Оскільки в Україні є регіони, в яких, за прогнозами туроператорів і фахівців туристичної індустрії, найближчим часом очікується туристичний бум, і Україна володіє значним ресурсним потенціалом та прагне долучитися до європейських стандартів освіти, доцільно шукати можливості впровадження спільних міжнародних проектів з підготовки фахівців спеціальності «туризм», що сприятиме забезпеченню потреб у спеціалістах, здатних якісно й кваліфікаційно працювати у сфері туристичної індустрії як в Україні, так і за кордоном.

Системно-функціональний аналіз дозволив виокремити змістові (удосконалення навчальних планів і програм та методики підготовки менеджерів міжнародного туризму, відповідно до потреб міжнародного ринку, інтернаціоналізація навчання, оптимальне поєднання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, неперервна професійна освіта) та процесуальні (упровадження інноваційних технологій навчання, реалізація механізму соціального партнерства, активізація міжнародної співпраці між навчальними закладами, організація виробничої практики у закладах сфери туризму високорозвинутих країн) засади підготовки менеджерів міжнародного туризму в навчальних закладах Туреччини.

Випускники напряму підготовки «Туризм» можуть працювати на таких посадах згідно Державного класифікатора професій: директор оздоровчого, спортивного, туристського комплексу; керівник туристичного підприємства та готельного господарства; менеджер міжнародного туризму; гід-перекладач; завідувач бюро подорожей та екскурсій; директор (керівник) малого підприємства в галузі туризму; консультант з туризму в апараті органів державної влади; головний фахівець з туризму тощо.

Чітке визначення посад та освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця дає змогу формувати освітньо-професійні програми підготовки, перелік та зміст навчальних дисциплін.

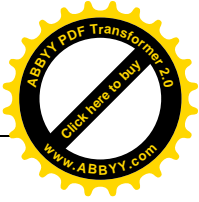
Проте, особливістю професійної туристської освіти є те, що їй доводиться функціонувати в умовах глобалізації та стрімкого технологічного розвитку, які є причиною швидкого «старіння» отриманих знань. Саме тому вміння та навички, необхідні в туристичній діяльності, потребують постійного оновлення. Це безпосередньо стосується й удосконалення навчальних програм, планів та доповнень до них. Особлива увага при підготовці завдань на засвоєння навчального матеріалу приділяється креативності та ситуативності.

Навчальні плани та програми напрямку підготовки «Туризм» містять як загальноосвітні, загальноекономічні, так і спеціалізовані дисципліни, серед яких значну увагу спрямовано на вивчення основ гостинності, правового забезпечення туристсько-рекреаційної діяльності, психології, педагогіки тощо.

Серед позитивних можливостей використання міжнародного досвіду в контексті вітчизняної педагогічної практики в Україні на національному, регіональному та інституційному рівнях, з урахуванням регіональних культурно-історичних особливостей та потреб вітчизняного ринку праці, найбільш перспективним, на нашу думку, є:

- *на національному рівні:*
  - внесення низки пропозицій щодо міжнародної освіти до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України;
  - перегляд кваліфікаційних вимог до підготовки фахівців та приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів туристичної освіти;
  - заохочення розвитку партнерства українських університетів з провідними зарубіжними інституціями та центрами туристської освіти;
  - розроблення нормативної бази дуальної освіти;
  - підтримка співробітництва з бізнесовими структурами у сфері туризму, утворення туристичних кластерів;

- на регіональному рівні:

- створення регіональних програм розвитку співробітництва університетів з бізнесовими структурами, спрямованих на збереження історико-культурної спадщини регіону та підвищення конкурентоспроможності місцевих туристських послуг;
- рекламно-інформаційна підтримка регіональної туристської освіти на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- утворення ефективних механізмів розвитку фахової підготовки та професійного розвитку менеджерів міжнародного туризму.

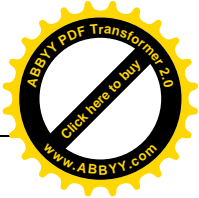
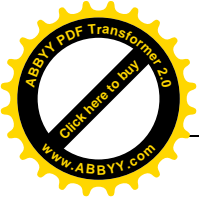
На жаль, підготовка фахівців для сфери туризму охоплює, в основному, організаційні питання (продаж турпродукту, трансфер, розміщення в готелі, сервіс, реклама). Комунікативним же навичкам, включаючи навички ділового спілкування, ведення переговорів, підписання договорів, PR - менеджменту тощо, приділяється недостатньо навчального часу.

Проте, не слід забувати, що світ, в якому ми живемо, не є застиглою субстанцією, він постійно розвивається, змінюється та удосконалюється. Як результат – сучасний світовий ринок праці веде постійну боротьбу за інтелектуальний ресурс, кадровий потенціал та доступ до джерел його формування. А таким джерелом були й залишаються навчальні заклади різних форм власності та різних рівнів акредитації. І саме в цьому плані виникає проблема: в Україні зв'язок між ринком освітніх послуг та ринком праці у поєднанні з їх системним моніторингом практично не відстежується.

Висновки. Отже, одним із першочергових завдань сьогодення в сфері освіти та підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців менеджменту туризму є перегляд підходів до визначення діючих освітніх стандартів та приведення обсягів, напрямів та якості даних стандартів у відповідність до потреб роботодавців. Вони мають відображати нове бачення суспільного ідеалу освіченості, суспільні вимоги до освіти як основи соціокультурного становлення молодої людини, сприяти збереженню єдиного освітнього простору в державі, відігравати стабілізуючу та регламентуючу роль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорин И. Менеджмент туризма. Туризм как вид деятельности : учебник / И. Зорин, Т. Каверина. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 288с.
2. Андрущенко В. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на поч. ХХІ століття : монографія / В. Андрущенко, Л. Горбунова, Л. Зазьон, А. Корецька, М. Кулшаєва, В. Лутай : Ін-т вищої освіти АПН України. – К. : Пед. думка, 2007. – 352 с.
3. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Галицька Майя Михайлівна ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2006. – 286 с.

РЕЗЮМЕ

Л. С. Левченко, М. Н. Чикалова. Теоретические основы формирования профессиональной подготовки будущих менеджеров международного туризма в высшей школе.

В статье рассматриваются содержание, формы и методы подготовки менеджеров международного туризма в высших учебных заведениях. Охарактеризован понятийно-терминологический аппарат, этапы становления и развития туристского образования. Проанализированы основные организационно-педагогические условия подготовки специалистов для сферы туризма.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, менеджер международного туризма, туристское образование, организационно-педагогические условия подготовки.

SUMMARY

L. Levchenko, M. Chikalova. Theoretical basis of future international tourism managers' training in higher educational establishments.

The article examines the content, forms and methods of International Tourism Managers' training at higher educational establishments. The authors determined the terminology as well as the stages of formation and development of tourism education.

Key words: training, manager of international tourism, tourism education, organizational and pedagogical conditions training.

УДК 37-057.875-057.212:17.022.1:316.625

О. І. Скоробатська

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему ціннісного самовизначення особистості. Проаналізовано плани буття, в яких формуються та інтеріорізуються відповідні цінності. Акт ціннісного вибору потребує від людини свободи духу, усвідомленості свого життя, особистісної зрілості. Створення особистісної системи цінностей є найважливішою умовою повноцінної життєдіяльності та продуктивної професійної діяльності майбутнього менеджера освіти.

Ключові слова: цінності, самовизначення, особистість, менеджер, аксіосфера, система цінностей, ієрархія цінностей.

Постановка проблеми. Ефективне розв'язання проблеми вдосконалення системи освіти, її гуманізації залежить від професійної компетентності управлінських кадрів, а також від ціннісних пріоритетів особистості керівника. В умовах кризи суспільних цінностей людина постійно постає перед необхідністю свідомого вибору власної життєвої позиції, орієнтації у просторі економічного, суспільного і власного життя. У контексті професійної підготовки майбутніх керівників особливої актуальності набуває вивчення проблеми ціннісного самовизначення особистості та пошук нових методів формування аксіосфери і свідомого ціннісного самовизначення майбутніх менеджерів освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Сутність аксіологічного підходу до проблеми самовизначення, формування ціннісних орієнтацій у професійному